

BÖLÜM 3

I-Geleneksel El Sanatları Taşın ve Telin Sanata Dönüşümü

1-Mardin Telkâri Sanatı: Gümüşün Büyüsü

Altın ve Gümüş İşçiliğinin Kısa Tarihi

Altın Elbiseli Adam, Kazakistan’da bulunan, MÖ 4. veya 3. yüzyıllara tarihlenen bir Saka (İskit) prensine ait olduğu düşünülen ve üzerinde yaklaşık 4.000 altın parça bulunan zırhlı bir mezardır (Kazakistan Milli Müzesi, “Golden Man”). Sakalar, Orta Asya kökenli göçebe bir Türk halkı olup, geniş coğrafyalara yayılmışlar ve metal işlemeciliğinde, özellikle altın ve gümüşü işlemeye üstün bir ustalık sergilemişlerdir. Onların bu sanatının, Anadolu ve Bereketli Hilale (Mezopotamya’ya) kadar uzanan ticaret yolları ve kültürel etkileşimler yoluyla taşınmış olması mümkündür.

Sakaların ince metal işleme teknikleri (granülasyon, filigran gibi), ticaret ve göç yoluyla Mezopotamya’ya ve buradan da Mardin gibi zanaat merkezlerine ulaşmış olabilir. Daha çok, Orta Asya’dan gelen göçebe halkların metal işlemeciliğindeki genel yeteneklerinin, bölgedeki sonraki sanat akımlarını etkilemiş olabileceği bir olasılıktır.

Tarihsel Kökenler ve Etkileşimler:

Telkâri gibi ince metal işleme sanatlarının kökeni, MÖ 2500’lü yıllara, Bereketli Hilal (Mezopotamya) ve Mısır’a kadar uzanmaktadır. Daha sonra Anadolu’da Frigler, Urartular ve Hititler gibi medeniyetler de bu sanatı icra etmiştir. Roma ve Bizans dönemlerinde de devam eden bu zanaat, İslam’ın gelişiyiyle birlikte yeni motifler ve yorumlarla zenginleşmiştir.

Mardin’deki telkâri sanatının, bölgedeki bu kadim metal işleme geleneğinin bir devamı olduğu, ancak özellikle Süryani ustaların elinde kendine özgü bir form ve estetik kazandığı düşünülmektedir. Sakaların (Türk) metal işleme yetenekleri, genel anlamda bölgedeki zanaatlara bir etki yapmış olabilir; ancak Mardin

telkârisinin doğrudan Sakalardan geldiğini kesin olarak söylemek yerine, bu sanatın çok katmanlı bir kültürel etkileşimin ve yerel ustaların becerisinin bir ürünü olduğunu belirtmek daha doğru olacaktır. Süryanilerin yüzyıllarca bu sanatı koruyup geliştirmesi, telkârının Mardin’le özdeşleşmesinde belirleyici olmuştur ²

Kuyumcular Çarşısı (Gümüşçüler Çarşısı)

² **Kaynakça:** [1] Ögel, B. (1978). *Türk Mitolojisi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları. [2] Kültür Portalı. “Telkari Sanatı.” Erişim adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mardn/el-sanatlari/telkari-sanati> (Erişim tarihi: [Güncel Erişim Tarihi]) Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. “Mardin El Sanatları.” Erişim adresi: <https://mardin.ktb.gov.tr/TR-317135/mardin-el-sanatlari.html> (Erişim tarihi: [Güncel Erişim Tarihi]) Kazakistan Milli Müzesi. “Golden Man.” Erişim adresi: <https://nationalmuseum.kz/en/exhibitions/golden-man/> (Erişim tarihi: [Güncel Erişim Tarihi]) Barsoum, E. (2003). *The Scattered Pearls: A History of Syriac Literature and Sciences*. Gorgias Press. Cahen, C. (1968). *Pre-Ottoman Turkey: A General Survey of the Material and Spiritual Culture and History, c. 1071-1330*. Taplinger Publishing. Mardin Müzesi Yayınları. (Mardin’in etnografik ve arkeolojik mirası üzerine çeşitli yayınlar). Scribd. “Lonca Sistemi.” Erişim adresi: <https://www.scribd.com/doc/48711821/Lonca-sistemi> (Erişim tarihi: [Güncel Erişim Tarihi]) Anonim. “Lonca Sistemi.” Erişim adresi: <https://atam.gov.tr/wp-content/uploads/2024/01/LONCAL1.pdf> (Erişim tarihi: [Güncel Erişim Tarihi])

Mardin'in Kuyumcu Ustaları ve Değişen Yapı

Mardin'in kuyumculuk tarihinde birçok önemli usta yer almıştır. Örneğin, Suphi Hindiye'li (Suphi il Hâlip), mesleğe 1950'lerde ağabeyinden ve ardından Efram Türkcan gibi ustalardan eğitim alarak başlamıştır. O dönemde, elektrik dahi olmadan gaz lambalarıyla aydınlattıkları atölyelerde çalışmışlardır. “Suphi il Hâlip” lakabı, ailesinin süt üretmek geçimini sağlamasından gelirken, dedesine verilen “Şimmesindi” lakabının Süryani ayinlerinde papaza yardım etmesinden ve büyük dedelerinin Hindistan'dan gelmesinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Bu bilgiler, Mardin'in çok kültürlü yapısını ve Süryani cemaatinin bu mesleğe olan katkısını açıkça ortaya koymaktadır.

Hâlen mesleğini icra eden Zeki Paslanmaz (Beyt Hézzum) gibi ustalar, 1965 sonrası dönemde Mardin kuyumculuğunun “büyük bir sektör” olduğunu ifade etmektedirler. O dönemde Mardinli kalfa ve ustalar tarafından üretilen altın motifler, Sivas, Trabzon, Adana, Antep ve Anadolu'nun diğer şehirlerine götürülerek satılmıştır. Hatta Trabzon akıtmaları gibi bazı bölgelerle özdeşleşen ürünlerin kökeninin aslında Mardin'deki usta işçiliğe dayandığı belirtilmektedir.

Ne yazık ki, 1960'lı yıllardan sonra yaşanan yoğun göçler, Mardin'deki kuyumcu atölyelerinin sayısını önemli ölçüde azaltmıştır. Günümüzde birçok dükkânın hazır ürünler satması, geçmişteki canlı üretim ortamından uzaklaştığını göstermektedir. Oysa kuyumculuk, Mardin için inovasyon (katma değeri yüksek ürünler) açısından önemli bir meslek dalıydı ve yüzlerce aileye geçim kaynağı olmuştur. Bu sanatın yok olmaya yüz tutması endişe verici olup, gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli desteğin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Zira el sanatları, günümüz inovasyon çağında “eskimeyen, modası geçmeyen” bir sektör olarak değerini korumaktadır.³

II-Bakırcılık Tarihi Çarşıların Gürültüsü

Bakırcılar Çarşısı (Kazancılar Çarşısı): Mardin mutfak kültüründe bakırın önemli bir yeri olması nedeniyle, bakırcılık zanaatı şehirde oldukça yaygındı. Bu çarşı, tamamen bakırcı esnafına aitti. Bakırcılar, kendi aralarında bir lonca oluşturarak çırak, kalfa ve usta yetiştirme süreçlerini düzenler, ürün kalitesini denetler ve fiyatları belirlerdi. Çarşıya girildiğinde duyulan tokmak sesleri, bu zanaatın canlılığını yansıtmaktadır.

³ Ayanoğlu, Mehmet Beşir (Av.).

1-Mardin'in Bakırcı Ustalarından Bazıları

1. Hacı İmhammet Paşavat (Derviş Beytil Paşavat)
2. Hacı Sadık Ayanoğlu (Beytil Paşavat)
3. Reşat Ayanoğlu (Beytil Paşavat)
4. Kazım Ayanoğlu (Beytil Paşavat)
5. Veysi Cura (Beytil Paşavat)
6. A. Kadir Beytil Paşavat
7. Ali Beytil Paşavat
8. Mustafa Seçilmiş (Tubo)
9. Hüseyin Seçilmiş (Tubo)
10. A. Hamit Ernas
11. Hacı İbrahim Çoşkun
12. Hacı Hasan Alakuş (Beyt Şebé)
13. Hacı Baki
14. Kamil Kanada
15. Kamil Melle Ali

16. Tevfik Cicim

17. Hacı İmhammet Şemûn

18. Hacı Derviş Yücesoy (Beyt Derviş Yücesoy)

2. Mardin'in Kalaycı Ustalarından Bir Bölümü

1. Hasan Tahaoğlu (2. Cad. Bakırcılar Çarşısı)

2. Ata Başak (Seyyar Kalaycı, Savurkapı Çarşısı)

3. Şerif Başak (Seyyar Kalaycı, Savurkapı Çarşısı)

4. Nezir Abak (Beyt Kasıme) (Kalaycı, Kalaycılar Çarşısı, 1975)

5. Davut Abak (Kalaycı, Kalaycılar Çarşısı, 1975)

6. İbrahim Sakız (Kalaycı, Buğday Pazarı, 1975)

7. Emin Efe (Kalaycı, Savurkapı, 1975)

8. A. Kadir Unat (Beytil Paşavat) (Sobacı-Kalaycı, Reyhaniye Cami Civarı, 1974)

9. İbrahim Külce (Kalaycı, D. Bakır Kapı, 1975)

10. Sait Atmaca (Kalaycı/Bakırcı, D. Bakır Kapı, 1975)

11. Naif Batur (Kalaycı, D. Bakır Kapı, 1975)

12. İsmail Takılmaz (Kalaycı, D. Bakır Kapı, 1975)

III-Mardin Taş İşletmeciliği Evlerin ve Yapıların Ruhu

Mardin, Mezopotamya'nın kalbinde yükselen, kendine özgü taş mimarisiyle sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada tanınan bir şehirdir. Kentin silüetini oluşturan her yapı, yüzyıllardır süregelen bir sanatın ve zanaatın, yani **taş işletmeciliğinin** eşsiz birer eseridir. Mardin'de taş, sadece bir yapı malzemesi değil; evlerin, camilerin, kiliselerin, manastırların ve medreselerin ruhunu yansıtan, her bir oyma detayında bir hikâye barındıran canlı bir unsurdur.

Taş İşlemeciliğinin Tarihi ve Kökenleri

Mardin’de taş işlemeciliği geleneği, Sümerlere kadar uzanan Mezopotamya uygarlıklarının etkisiyle şekillenmiştir. Roma, Bizans, Artuklu, Akkoyunlu ve Osmanlı gibi birçok medeniyetin izlerini taşıyan Mardin, her dönemin mimari üslubunu kendi taş işçiliğiyle harmanlamıştır. Özellikle **Artuklu döneminde** taş işlemeciliği zirveye ulaşmış, dönemin medreseleri ve camileri (örneğin Zinciriye Medresesi, Kasımiye Medresesi) bu sanatın en göz kamaştırıcı örneklerini sunmuştur. Bölgedeki **sarı kalker taşının** kolay işlenebilir olması ve zamanla hava koşullarına dayanıklılığının artması, bu sanatın Mardin’de bu denli gelişmesinde kilit rol oynamıştır.

Mardin Taşının Özellikleri ve Sanatsal İfadesi

Mardin’de kullanılan taş, yöreye özgü, açık sarı renkte, yumuşak dokulu bir kalker türüdür. Bu taş, ilk çıkarıldığında kolayca oyulabilir ve şekillendirilebilir olması sayesinde zanaatkârlara geniş bir ifade alanı sunar. Zamanla havadaki karbondioksit ve nemle temas ettikçe sertleşerek dayanıklılık kazanır ve altın sarısı bir renge bürünür. Bu özellik, Mardin evlerinin günbatımında parlayan eşsiz görüntüsünü ortaya çıkarır.

Mardin taş işlemeciliğinin ayırt edici özellikleri şunlardır:

- a. Zengin Motifler:** Yapılarda kullanılan motifler, geometrik şekiller, bitkisel desenler (asma yaprağı, üzüm salkımı, nar), hayvan figürleri (kartal, aslan) ve dini semboller (Davut yıldızı, haç, mihrap) gibi geniş bir yelpazeyi kapsar. Bu motifler, farklı inanç ve kültürlerin yüzyıllarca bir arada yaşamasının bir yansımasıdır.

- b. İnce İşçilik:** Taş ustaları, basit el aletleriyle (keski, çekiç) taşı dantel gibi işleyerek inanılmaz detaylara ulaşmışlardır. Kapı ve pencere sövelerindeki işlemler, kemerler, sütun başlıkları ve nişler, bu ince işçiliğin en belirgin örnekleridir.
- c. Fonksiyonel ve Estetik Uyum:** Mardin mimarisinde taş işlemeciliği sadece estetik kaygıyla yapılmaz, aynı zamanda işlevsel özellikler de taşır. Örneğin, güneşin etkisini azaltmak için yapılan kafes oymalar veya hava dolaşımını sağlayan pencere üstü boşluklar, hem sanatsal hem de pratik birer çözümdür.

Mardin Evleri ve Yapılarındaki Yansımaları

Mardin'deki taş işlemeciliği, özellikle konut mimarisinde hayat bulur. Her evin dış cephesi, adeta bir sanat eseri gibidir. Cumba çıkmaları, süslü kapı tokmakları, pencerelerin etrafındaki işlemeli bordürler ve avluya açılan kemerli eyvanlar, bu zanaatın inceliklerini gözler önüne serer. Büyük konaklar, camiler, kiliseler ve medreseler ise taş işlemeciliğinin anıtsal boyutlara ulaştığı, dönemin en iyi ustalarının imzasını taşıyan başyapıtlardır. Deyrulzafaran Manastırı, Kasımiye Medresesi, Ulu Cami gibi yapılar, Mardin taşının adeta yaşayan müzeleridir.

Günümüzde Taş İşlemeciliği

Mardin'de taş işlemeciliği, geçmişten günümüze aktarılan canlı bir geleneği temsil etmektedir. Usta-çırak ilişkisiyle nesiller boyu devam eden bu zanaat, modern mimarinin ve teknolojinin getirdiği değişimlere rağmen varlığını sürdürmektedir. Yeni yapılan binalarda ve aslına uygun yenileme çalışmalarında hala Mardin taşı kullanılmakta ve geleneksel motifler modern yorumlarla harmanlanarak yaşatılmaktadır. Kentte hala aktif olarak faaliyet gösteren taş atölyeleri, bu eşsiz sanatın gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktadır.

Mardin taş işlemeciliği, sadece bir yapı geleneği olmanın ötesinde, şehrin kültürel kimliğinin ve estetik anlayışının bir sembolüdür. Her bir oyma detayında bir medeniyetin izlerini, bir ustanın emeğini ve bir şehrin ruhunu görmek mümkündür.

IV-Mardin: Dokumacılık: Kilimler ve Hahlar

Mardin, zengin kültürel mirasının bir parçası olarak **dokumacılık** sanatında da köklü bir geçmişe sahiptir. Şehrin dokusunu oluşturan bu sanat, özellikle kilimler ve hahlar aracılığıyla yüzyıllardır hayat bulmuştur. Mardin’de dokumacılığın gelişiminde ve bu sanatın bölgeye yayılmasında **Türklerin belirleyici bir rolü olmuştur**.

V-Tarihi Ticaret Yolları Hanlar ve Kervansaraylar

Mardin, sadece taşın ve inançların değil, aynı zamanda ticaretin ve zanaatın da yüzyıllarca merkezi olmuş bir şehirdir. Bu zengin ticaret geleneğinin izleri, günümüze ulaşan hanlar, kervansaraylar ve özellikle canlılığını koruyan tarihî çarşılarında net bir şekilde görülmektedir. Bu yapılar, geçmişte şehrin ekonomik ve sosyal yaşamının ana arterlerini oluştururken, aynı zamanda lonca sisteminin nasıl işlediğine dair de önemli ipuçları sunmaktadır.

Mardin Çarşılarının Tarihî ve Mimari Özellikleri

Mardin Çarşılarının Kısa Tarihi

Anadolu’da tarihi dokusunu koruyan önemli kentlerden biri olan Mardin, stratejik konumu sayesinde her dönemde ticaret merkezi olmuştur. Mardin çarşılarının kesin kuruluş tarihi bilinmemekle birlikte, **Artuklu Dönemi’nde (12. yüzyıl)** temellerinin atıldığı ve sonraki **Akkoyunlu ve Osmanlı dönemlerinde** gelişerek bugünkü yapısına ulaştığı düşünülmektedir.

Mimari ve Fonksiyonel Özellikler

Mardin çarşıları, genellikle **satılan ürüne veya yapılan el sanatına göre adlandırılan arastalardan** oluşur. Bu çarşılardaki dükkânlar, yüzyıllardır Artuklular döneminden beri varlığını sürdüren vakıf sistemiyle yönetilmiştir. Çarşılar, Mardin’e özgü sarımsı kalker taşı kullanılarak inşa edilmiştir.

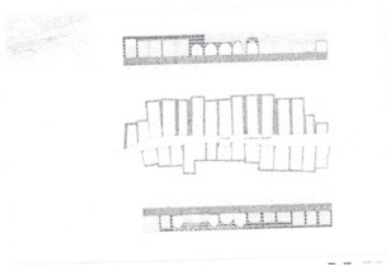
- 1. Benzersiz Yapı:** Şehrin eğimli coğrafyası nedeniyle çarşılar, kırılmalar, kot farklılıkları ve merdivenlerle birbirine bağlanan kendine has bir sokak yapısına sahiptir. Bu yönüyle Diyarbakır, Urfa gibi düz araziye kurulu şehirlerden ayrılır.
- 2. Revaklı Çarşı:** Çarşılar arasında bütünlük arz eden tek yapı Revaklı Çarşı’dır (18. yüzyıl).
- 3. Ticaret Ağı:** Çarşılar, genellikle Ulu Cami’nin çevresinde gelişmiş ve birbirine bağlantılı sokak dizileriyle kentin yaşam alanına bütünleşmiş olmuştur. Kayseriye Çarşısı (Bedesten), Sipahiler Çarşısı ve Aktarlar Çarşısı gibi isimler, geçmişteki ticaretin çeşitliliğini göstermektedir.
- 4. Çarşı ve Hanlar:** Mardin’in önemli ticaret yolları üzerinde olması, han ve kervansarayların da inşa edilmesine yol açmıştır. Bu yapılar, uzaklardan gelen kervanların konakladığı ve ticaretin nabzının attığı merkezlerdi.

Güncel Durum ve Gelecek

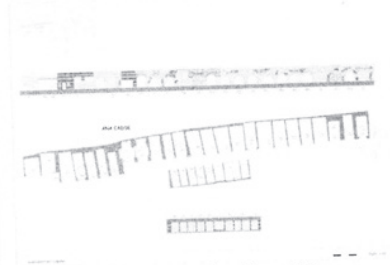
Teknolojik gelişmeler ve alışveriş alışkanlıklarındaki değişimler, tarihi çarşıların terk edilmesine neden olmaktadır. Ancak, son dönemde Mardin çarşılarının restore edilerek yeniden kullanıma açılması, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yenileme çalışmaları, çarşıların harabe halinden kurtararak hem toplumsal fayda sağlamasına hem de kentin tanıtımına katkıda bulunmasına imkân vermektedir.

Mardin çarşıları, **Ulu Cami, Abdülaziz Camisi ve Reyhaniye Camisi** gibi dini yapıların etrafında şekillenmiş ve kentin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamının kalbini oluşturmıştır.

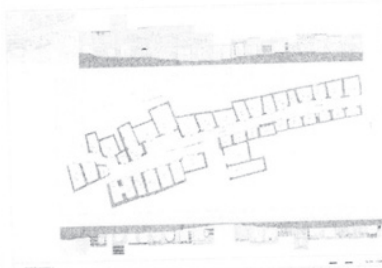
Mardin Çarşılarının konumu

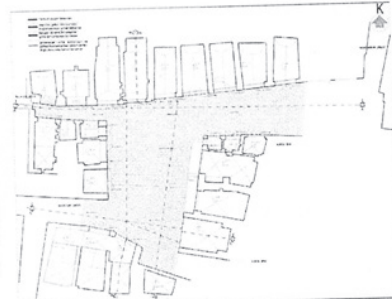
Plan 3: Aktarlar Çarşısı Plan ve Görünüşleri

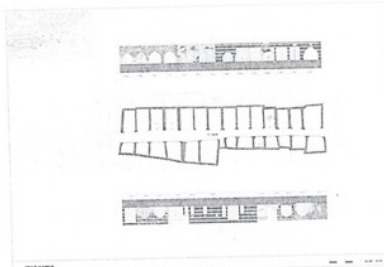
Plan 4: Ayakkabıcılar Çarşısı Plan ve Görünüşleri

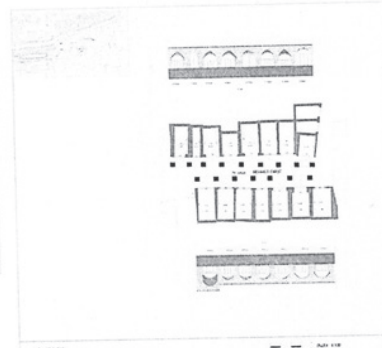
Plan 5: Bakırcılar Çarşısı Plan ve Görünüşleri

Plan 6: Zahireciler Çarşısı Planı (Duyan, 2017, 57)

Plan 7: Çarıkçılar Çarşısı Plan ve Görünüşleri

Plan 8: Revaklı Çarşı Plan ve Görünüşleri

1- Sürur Hanı (Kervansaray): 16-17. yüzyıllara tarihlendirilen Sürur Hanı, Mardin'in önemli kervansaraylarından biridir. Geniş avlusu ve çevresindeki odalarıyla ticaretin yanı sıra konaklama ve depolama işlevlerini de yerine getirmekteydi. Günümüzde de kısmen ticari amaçlarla kullanılmaktadır

Sürur Hanı (Kervansaray)

2-Arasa Hanı (Aktarlar Çarşısı): Yaklaşık 600 yıl önce inşa edildiği düşünülen Arasa Hanı, geçmişte sebze ve meyve hâli olarak kullanılmış, günümüzde ise özellikle baharat, aktariye ve antika eşyaların satıldığı canlı bir çarşıya dönüşmüştür.

Arasa Hanı (Aktarlar Çarşısı)

3-Kayseriye (Bedesten) Çarşısı: Ulu Cami'nin kuzeyinde yer alan Kayseriye Çarşısı, 14-15. yüzyıllara tarihlendirilmektedir ve Akkoyunlu Hükümdarı Kasım döneminde yapıldığı rivayet edilmektedir. Osmanlı bedestenlerine benzer bir plana sahip olan bu kapalı çarşı, dört giriş kapısına ve çapraz tonozlu bir iç mekâna sahiptir.

Kayseriye (Bezestan) Çarşısı

4-Revaklı Çarşı (Tellallar/Sipahiler Çarşısı): 17. yüzyıla tarihlenen Revaklı Çarşı, yolun iki yanında uzanan revaklar ve arkalarında sıralanan dükkânlardan oluşmaktadır. “Tellallar Çarşısı” olarak da bilinen bu çarşı, geçmişte özellikle ürünlerin duyurulduğu ve pazarlıkların yapıldığı önemli bir merkez olmuştur.

Revaklı Çarşı (Tellallar/Sipahiler Çarşısı)

5- Lonca Sistemi ve Mardin Çarşıları

Mardin’in tarihi çarşıları, sadece birer ticaret alanı değil, aynı zamanda Osmanlı ve önceki Türk beylikleri dönemlerinden itibaren uygulanan lonca sisteminin de somut mekânlarıydı. Lonca sistemi, aynı zanaatı yapan esnaf ve zanaatkârların bir araya gelerek oluşturduğu, kendi kuralları, hiyerarşileri ve yardımlaşma esasları olan meslek örgütlenmeleridir.

Mardin'deki Çarşıların Lonca Sistemi İçindeki Yeri:

6- Marangozlar Çarşısı: Eskiden marangozların yoğunlukta olduğu bu çarşıda, ahşap işçiliğiyle uğraşan ustalar lonca çatısı altında birleşmekteydi. Günümüzde bazı meslekler eski canlılığını yitirse de, çarşıların isimleri bu geleneksel meslekleri yaşatmaktadır.

Marangozlar Çarşısı

7-Diğer Çarşılar

Un Çarşısı, Ayakkabıcılar Çarşısı, Kasaplar Çarşısı, Leblebiciler Çarşısı gibi birçok farklı çarşı, kendi içinde belirli bir meslek grubuna ev sahipliği yapmakta ve her biri muhtemelen kendi lonca yapılanmasına sahiptir.

8-Mardin'in Unutulmaz Ayakkabı Ustalarından Bir Bölümü

Mardin'in ayakkabıcılık sektöründe birçok değerli usta yetişmiş ve bu mesleğe büyük emekler vermişlerdir. Bu ustalar, şehrin kültürel ve ekonomik yaşamında önemli bir yer tutmuşlardır:

1. A. Kerim Köle (1940 Öncesi)
2. Hacı Naif Ayanoğlu
3. Tevfik Demiralp
4. İzzettin İl Şiar
5. Ammo Reşet İl Şiar

6. Hacı Hasip Ayanoğlu
7. A. Gaffur Yücesoy
8. Bedro Beytil Ferdose
9. Rızze Beyt Hacı Ahmet Ağa
10. Cice Devree (Süryani)

9-Mardin Uncular Carşısı Yeni Hali

V- Mardin'in Geleneksel El Sanatları

1-Telkâri (Gümüş İşlemeciliği): Mardin'in en bilinen ve en saygın el sanatlarından biri olan telkâri, ince gümüş tellerin bükülerek ve birbirine lehimlenerek zarif motifler oluşturulması sanatıdır. Kolye, bilezik, küpe, kemer, tütün kutusu ve tepsi gibi birçok objede uygulanan telkâri, ustalık ve sabır gerektiren incelikli bir zanaattır.

2- Bakırcılık: Mardin mutfak kültüründe ve geleneksel ev eşyalarında bakırın önemli bir yeri olması nedeniyle, bakırcılık da şehirde oldukça yaygındır. Bakır kaplar, tepsiler, cezveler ve süs eşyaları, dövme ve oyma teknikleriyle üretilmektedir. Mardin'in tarihî çarşılarında bakırcıların tokmak sesleri hâlâ duyulabilmektedir.

3-Kilimcilik ve Halıcılık: Bölgede yüzyıllardır yapılan kilim ve halıcılık, özellikle yöresel desenler ve doğal boyalar kullanılarak üretilmektedir. Yörük ve Türkmen kültürünün etkisiyle gelişen bu sanat, hem günlük kullanım eşyası hem de sanatsal değeri olan ürünler ortaya çıkarmaktadır.

4-Sabunculuk: Mardin'in geleneksel el sanatlarından biri de bittım (menengiç) sabunu üretimidir. Bittım bitkisinin yağından elde edilen bu sabun, doğal içeriği ve faydalarıyla bilinmektedir. Günümüzde hâlâ geleneksel yöntemlerle üretimi yapılmaktadır.

5-Taş İşçiliği: Mardin'in kimliğini oluşturan en temel malzeme olan taş, aynı zamanda başlı başına bir el sanatı alanıdır. Taş oymacılığı, Mardin evlerinin kapılarında, pencerelerinde, avlularında ve cami/medreselerin duvarlarında görülen detaylı işlemlerle zirveye ulaşmaktadır. Geometrik motifler, bitkisel süslemeler ve yazıtlardan oluşan bu oymalar, taşın sanatsal bir malzemeye dönüştüğünün kanıtıdır.

6-Ahşap Oymacılığı: Mardin'de ahşap oymacılığı, taş oymacılığı kadar köklü ve ünlüdür. Bu sanat, kapı, minber, divan, takunya, tarak, kanepe, konsol ve gelin sandığı gibi birçok eşyada kendini göstermektedir. Ahşabın sıcaklığı ve zanaatkârın mahareti, Mardin evlerinin ve eşyalarının ayrılmaz bir parçası olmuştur.

7-Testicilik ve Çömlekçilik: Toprağın Can Bulduğu Sanat Testicilik, çanak ve çömlekçilik (bardak, çömlek, küp, saksı vb. ürünler), Mardin merkez ve Midyat ilçelerinde çok eski yıllardan beri devam eden bir sanat dalıdır. Yörenin kendine özgü kırmızı toprağı, özellikle küp yapımına uygun olduğu için bu sanat dalı bu ilçelerde büyük gelişme göstermiştir. Testiler, aynı zamanda Mardin'in geleneksel evlerinin kubbeli tavanlarında da yapısal bir öge olarak kullanılmıştır.

8-Semercilik ve Nalburculuk: İpek Yolu'nun Mirası Bereketli Hilal medeniyetinin atı evcilleştirmesiyle başlayan süreçte, İpek Yolu güzergâhında önemli bir konuma sahip olan Mardin'in binek hayvanlarına olan ihtiyacı her zaman yüksek olmuştur. Nice kervanların gelip geçtiği ve konakladığı bu topraklarda, binek hayvanlarıyla ilgili gelişmiş bir sektör oluşmuştur. Semercilik de bu sektörün önemli bir parçasıydı. Ancak değişen zaman şartları, bu geleneksel sanatı günümüzde neredeyse işlevsiz hâle getirmiştir.